

ФОНД ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛІВ

DEPOSIT GUARANTEE FUND FOR INDIVIDUALS: FEATURES OF THE FUNCTIONING OF STRUCTURAL DIVISIONS

Науменко С.Г., старший викладач
кафедри економічної безпеки та фінансових розслідувань
Національна академія внутрішніх справ

Стаття присвячена висвітленню окремих особливостей функціонування певних структурних підрозділів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Департамент дистанційного та інспекційного моніторингу діяльності банків є одним з найбільш важливих щодо функціонального навантаження. Він відповідає за моніторинг діяльності банків, що функціонують на території держави, на предмет дотримання банками законодавства про систему гарантування вкладів фізичних осіб і нормативно-правових актів Фонду, оцінювання їх показників і виокремлення тих, які потенційно можуть потрапити до категорії неплатоспроможних і щодо яких може виникнути потреба у виведенні з національного ринку, виявлення ризиків у діяльності учасників ФГВФО шляхом моніторингу й аналізу суттєвості ризиків і їх наслідків для вкладників і Фонду, аналіз фінансового стану учасників Фонду в розрізі груп на предмет виявлення загальних негативних і позитивних тенденцій у їхній діяльності тощо. Окремий структурний підрозділ ФГВФО – Служба внутрішньої та економічної безпеки ФГВФО, що відповідає за виявлення й усунення неправомірних діянь, вчинюваних щодо ФГВФО та банків, де запроваджено тимчасову адміністрацію, зокрема представляє інтереси ФГВФО в правоохоронних органах, у судах та інших органах під час здійснення досудового слідства та судового розгляду в рамках кримінальних проваджень, дотримання вимог чинного законодавства працівниками ФГВФО, організацію системи безпеки, спрямованої на запобігання випадкам несанкціонованого доступу до інформації з обмеженим доступом, що накопичується ФГВФО, тощо. Поряд із підрозділами, які безпосередньо входять до складу ФГВФО, за рішенням виконавчої дирекції Фонду також можуть бути утворені інші органи, які виконують допоміжну функцію. Зокрема, створена комісія з розгляду скарг та підготовки пропозицій стосовно організації і проведення відкритих торгів (аукціонів) з продажу активів (майна) банків, що виводяться з ринку або ліквідуються. Утворення такого органу дає змогу забезпечити прозорість процесу реалізації активів банків, що ліквідуються.

Ключові слова: Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, функціонування підрозділів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, банківський вклад, гарантування вкладів фізичних осіб, департаменти Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, комісії Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

The article is devoted to highlighting some features of the functioning of certain structural units of the Deposit Guarantee Fund of individuals. The Department of Remote and Inspection Monitoring of Banks' Activities is one of the most important in terms of functional load. He is responsible for monitoring the activities of banks operating in the country to ensure that banks comply with the legislation on the deposit guarantee system of individuals and regulations of the Fund, assess their performance and identify those who could potentially fall into the category of insolvent and may need withdrawal of such banks from the national market, identification of risks in the activities of DGF members by monitoring and analyzing the materiality of risks and their consequences for depositors and the Fund, analysis of the financial condition of the Fund members by groups to identify general negative and positive trends in their activities. A separate structural unit of the DGF – the Service of Internal and Economic Security of the DGF, which is responsible for detecting and eliminating illegal acts committed against the DGF and banks, where the interim administration is established, in particular, represents the interests of DGF in law enforcement agencies, courts and other bodies. Investigation and trial in criminal proceedings, compliance with current legislation by DGF employees, organization of a security system aimed at preventing cases of unauthorized access to restricted information accumulated by DGF, etc. Along with the subdivisions that are directly part of the DGF, other bodies that perform a supporting function may also be established by the decision of the Executive Board of the Fund. In particular, a commission was set up to review complaints and prepare proposals for the organization and conduct of open bidding (auctions) for the sale of assets (property) of banks that are withdrawn from the market or liquidated. The formation of such a body allows for transparency in the sale of assets of liquidated banks.

Key words: Deposit Guarantee Fund for Individuals, Functioning of Units Deposit Guarantee Fund for Individuals, Bank Deposit, Deposit Guarantee for Individuals, Departments of the Deposit Guarantee Fund for Individuals, Commissions of the Deposit Guarantee Fund for Individuals.

Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (далі – ФГВФО, Фонд) – установа, яка виконує спеціальні функції у сфері гарантування вкладів фізичних осіб, виведення неплатоспроможних банків з ринку та ліквідації банків в Україні. У сучасних умовах його діяльність відіграє суттєву роль у підвищенні рівня довіри населення до банківських установ і створення належних умов активізації залучення коштів від населення у вигляді депозитів. Саме ефективна діяльність ФГВФО забезпечує продуктивність національної системи гарантування вкладів фізичних осіб. Проте ФГВФО – складне організаційне утворення, кожний зі структурних підрозділів якого відповідає за певним напрямом роботи. І лише чітко організована їх координація може забезпечити належну роботу ФГВФО й ефективне функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб в Україні.

Окремим питанням організації діяльності ФГВФО в Україні приділяли увагу в працях С. Безвух, С. Волович, М. Зверяков, О. Іщенко, В. Коваленко, М. Крупка, Т. Мазур, І. Михайловська, В. Огієнко, О. Скаска, І. Скоморович, А. Свечкіна, О. Сергєєва, В. Тринчу та інші. Проте питання функціонування структурних підрозділів

ФГВФО та їх роль у системі гарантування вкладів фізичних осіб висвітлені недостатньо.

ФГВФО виконує захисну й контрольну функції в стратегічному управлінні фінансовою стійкістю банківської системи. Він визначає порядок відшкодування вкладів учасників (тимчасових учасників) Фонду, а також установлює відносини між Кабінетом Міністрів України та НБУ [1, с. 46]. Ефективна реалізація ФГВФО контрольної та захисної функції в стратегічному управлінні фінансовою стійкістю банківської системи можлива лише за умови належної організованої та скоординованої роботи всіх його структурних підрозділів. Вищими органами управління Фонду є адміністративна рада й виконавча дирекція, а повсякденну роботу виконують департаменти, управління, комітети, відділи та сектори, які функціонують у складі Фонду, або ті, які утворюються за рішенням Виконавчої дирекції ФГВФО.

Відповідно до чинного законодавства, структура ФГВФО досить розгалужена, до якої входять різні департаменти й управління, кожен із яких виконує певні завдання, що дають змогу загалом забезпечити функціонування національної системи гарантування вкладів фізичних осіб.

Зважаючи на їх суттєву кількість, у межах публікації розглянемо особливості функціонування окремих із них.

Одним із найбільш важливих за функціональним навантаженням є Департамент дистанційного та інспекційного моніторингу діяльності банків, діяльність якого пов'язана з організаційними аспектами виведення проблемних банків з ринку. Підрозділи, що увійшли до складу зазначеного Департаменту, відслідковують діяльність банків, які функціонують на території держави, здійснюють моніторинг їх діяльності на предмет дотримання банками законодавства про систему гарантування вкладів фізичних осіб і нормативно-правових актів Фонду, оцінюють їх показники та виокремлюють ті, які потенційно можуть потрапити до категорії неплатоспроможних, унаслідок чого може виникнути потреба у виведенні таких банків із національного ринку, виявляють ризики в діяльності учасників ФГВФО шляхом моніторингу й аналізу суттєвості ризиків і їх наслідків для вкладників і Фонду, аналізують фінансовий стан учасників Фонду в розрізі груп на предмет виявлення загальних негативних і позитивних тенденцій у їхній діяльності [2].

Також зазначений Департамент веде «досьє банку», у якому накопичуються матеріали поточного моніторингу, а саме: загальна характеристика діяльності банку за консолідованими показниками; результати аналізу окремих видів діяльності банку; висновки й конкретні пропозиції щодо ступеня ризику; макети аналітичних таблиць; наочне зображення матеріалу (графіки, діаграми, гістограми); поточна інформація засобів масової інформації про діяльність банку. Це дає змогу відслідковувати та вчасно розпізнавати ті банки, що мають потенціал до, так би мовити, проблемності.

У Департаменті є окремий сектор, до повноважень якого належить застосування адміністративно-господарських санкцій і накладання адміністративних штрафів. Працівники зазначеного підрозділу становлять протоколи про правопорушення у сфері гарантування вкладів фізичних осіб; здійснюють ведення справ про правопорушення у сфері гарантування вкладів фізичних осіб, контролюють виконання розпоряджень Фонду про усунення правопорушень і постанов про накладання штрафів тощо.

Аналіз функціонального навантаження Департаменту дистанційного та інспекційного моніторингу діяльності банків ФГВФО, вищенаведений перелік якого не є вичерпним, дає змогу зробити висновок, що це є основним підрозділом Фонду, що безпосередньо працює з проблемними банками та здійснює організаційне забезпечення гарантування вкладів фізичних осіб.

На відміну від попереднього структурного підрозділу, Служба внутрішньої та економічної безпеки ФГВФО відповідає за виявлення й усунення неправомірних діянь, вчинюваних щодо ФГВФО та банків, де запроваджено тимчасову адміністрацію. Працівники зазначеної Служби відповідають за [2]:

- ефективну співпрацю з представниками правоохоронних органів під час звернення до правоохоронних органів із заявами про вчинення кримінальних правопорушень щодо ФГВФО, пов'язаних із виплатою відшкодування в межах гарантованої суми закладами або в разі виявлення ознак кримінальних правопорушень під час розгляду документів, наданих вкладниками для отримання гарантованої суми відшкодування, зокрема направляє відповідні заяви, повідомлення до правоохоронних органів, здійснює супровід їх розгляду та прийняття рішення за ними, а також здійснює супровід стану розслідування раніше відкритих кримінальних проваджень за заявами, повідомленнями Фонду або банків, що перебувають у процесі ліквідації, щодо фактів, пов'язаних із виплатою відшкодування в межах гарантованої суми закладами, у рамках яких накладено арешти або інші заборони щодо виплати коштів;

- представлення інтересів ФГВФО в правоохоронних органах, у судах та інших органах під час здійснення досудового слідства й судового розгляду в рамках кримінальних проваджень;

- дотримання вимог чинного законодавства працівниками ФГВФО – виявляє осіб, з вини яких заподіяно шкоду Фондові, і готує документи для притягнення їх до дисциплінарної відповідальності, проводить внутрішні перевірки діяльності структурних підрозділів чи окремих працівників Фонду щодо виявлення ситуацій і запобігання ситуаціям, які негативно можуть впливати на репутацію та матеріальний стан Фонду;

- надання уповноваженим особам Фонду практичної та методичної допомоги у виявленні й документуванні фактів протиправної діяльності власників істотної участі, керівництва та працівників банку, у якому запроваджено тимчасову адміністрацію та здійснюється ліквідація неплатоспроможного банку, що стали причиною його неплатоспроможності, у тому числі в частині збільшення гарантованої суми відшкодування й навантаження на Фонд усупереч обмеженням, установленим НБУ;

- організацію системи безпеки, спрямованої на запобігання випадкам несанкціонованого доступу до інформації з обмеженим доступом, що накопичується ФГВФО, а також банком, процедура ліквідації якого здійснюється Фондом безпосередньо, у ході виконання покладених завдань і функцій, уживає заходів щодо унеможливлення її неправомірного витоку та розповсюдження тощо.

Поряд із підрозділами, які безпосередньо входять до складу ФГВФО, при ньому за рішенням виконавчої дирекції Фонду також можуть бути створені інші органи, які виконують допоміжну функцію. Зокрема, створена комісія з розгляду скарг та підготовки пропозицій стосовно організації і проведення відкритих торгів (аукціонів) з продажу активів (майна) банків, що виводяться з ринку або ліквідуються [3]. Утворення такого органу дає змогу забезпечити прозорість процесу реалізації активів банків, що ліквідуються, адже до її складу поряд із працівниками Фонду входять представники ProZorro, продажі й антикорупційної організації Transparency International Україна. Зазначений комісія відповідає за:

- розгляд скарг стосовно організації та проведення відкритих торгів (аукціонів) з продажу активів банків, що виводяться з ринку або ліквідуються, які надійшли до Фонду, і прийняття рішень за результатами розгляду таких скарг;

- розроблення рекомендацій з метою вдосконалення процесу організації та проведення відкритих торгів (аукціонів) і направлення їх виконавчій дирекції Фонду структурним підрозділам Фонду, адміністратору електронної торгової системи;

- ужиття за результатами розгляду скарг (звернень) заходів з метою запобігання й усунення порушень нормативно-правових і внутрішніх документів Фонду, регламенту роботи електронної торгової системи щодо організації та проведення відкритих торгів з продажу активів неплатоспроможних банків.

Зазначена комісія аналізує діяльність операторів – юридичних осіб, зареєстрованих у встановленому законом порядку на території України, що мають право на використання електронного майданчика (програмно-апаратного комплексу, який функціонує в мережі Інтернет, підключений до електронної торгової системи та забезпечує оператору, банку й учасникам можливість користуватися сервісами такої системи з автоматичним обміном інформацією щодо процесу проведення електронного аукціону) і необхідних для його функціонування програмно-апаратних засобів і включені Фондом до переліку осіб, які пройшли кваліфікаційний відбір. Електронна торгова система являє собою сукупність спеціалізованого програмного забезпечення, торгових систем, баз даних, модуля бізнесаналітики (BI), технічних, програмно-апаратних комплексів,

телекомунікаційних та інших засобів і систем електронного документообігу, що забезпечують можливість уведення, зберігання й обробки інформації, необхідної для проведення електронних аукціонів і встановлення їх результатів у вигляді протоколу, що генерується центральною базою даних.

За результатами негативного висновку проведеного аналізу комісія має право на рекомендацію про виключення оператора з переліку осіб, які можуть надавати послуги неплатоспроможним банкам або банкам, що ліквідуються, яка направляється до відповідного відділу Департаменту дистанційного та інспекційного моніторингу діяльності банків, який, у свою чергу, зобов'язаний забезпечити розгляд зазначеної рекомендації виконавчою дирекцією Фонду. У разі підтвердження наданої рекомен-

дації та прийняття рішення про виключення оператора з переліку осіб, які можуть надавати послуги неплатоспроможним банкам або банкам, що ліквідуються, комісія припиняє доступ оператора, щодо якого прийнято зазначене рішення, до електронного майданчика

Отже, сьогодні держава приділяє багато уваги побудові динамічної і конкурентоспроможної банківської системи й активно діє спільно з Міжнародним валютним фондом, Національним банком України, ФГВФО та банківськими фінансовими інститутами щодо посилення захисту прав вкладників і кредиторів банків [4, с. 41]. Тому оптимальний розподіл функціонального навантаження між різними структурними підрозділами ФГВФО відіграє суттєву роль і здатен забезпечити ефективність системи гарантування вкладів фізичних осіб в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зверяков М.І., Коваленко В.В., Сергеева О.С. Управління фінансовою стійкістю банків : підручник. Одеса : Атлант, 2014. 485 с.
2. Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. URL: <https://www.fg.gov.ua/articles/39919-organizaciyna-struktura.html>.
3. Про створення комісії з розгляду скарг та підготовки пропозицій стосовно організації і проведення відкритих торгів (аукціонів) з продажу активів (майна) банків, що виводяться з ринку або ліквідуються : Рішення Виконавчої дирекції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 30 бер. 2017 № 1302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0544-17#Text>.
4. Білинська О.Б. Функції системи гарантування вкладів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 12. Ч. 1. С. 38–42.